

Tisdag 3 augusti 2021

Pris mån-tors 40 kr, fre-sön 47 kr

SEDAN 1884

ÅRETS DAGSTIDNING

SVENSKA DAGBLADET

Emi-Simone Zawall: En god recension är varken snäll eller elak av det enkla skälet att den bara klargör hur man kan förstå ett verk.

■ Kultur | Sid 18

Doktor Rainer Zitelmann berättar om sin nya studie om "klassism" mot förmögna.

■ Ledarsidans sommartal | Sid 2-3

→ Sommar-OS i Tokyo 2021 | SvD.se

Svenska lagkamraterna firar efter Fridolina Rolfös 1-0 mål mot Australien i semifinalen på måndagen. Foto: Jon Olav Nesvold/Bildbyrån

Guldvittring för svenska landslaget

■ Laget imponerar framför allt genom att hitta olika vägar för att vinna, skriver SvD:s Anders Lindblad efter Sveriges vinst mot Australien. Nu väntar final mot Kanada – där chansen att ta ett historiskt guld "aldrig varit större". Sport | Sid 16-17

→ Kriget i Afghanistan | SvD.se

Utvisad från Sverige – lever mitt i strider

– Talibanerna är nära nu. Jag kan höra explosionerna och skottlossning från mitt rum. Det säger Josef Moradi, som 2017 utvisades från Sverige och nu lever mitt i de hårda striderna. USA har tagit hem en stor del

av sina trupper från Afghanistan. Nu sker talibanernas expansion mycket snabbt – något som få bedömare hade förväntat sig, skriver SvD:s Jesper Sundén.

■ Nyheter | Sid 6-7

Drottningen skakas av debatt om kolonialism

Storbritanniens drottning Elizabeth har haft ett tufft år. Nu riktas ilska mot henne och Storbritannien från samväldet. Hon har regerat längre än någon annan levande monark, men bilden av henne är hotad som aldrig tidigare.

■ Nyheter | Sid 12-13

Drottning Elizabeth vid ett besök i Glasgow. Foto: Wattie Cheung/TT

37

procent av alla nyregistrerade bilar var i juli laddbara – ett tapp från månaden innan då nästan halva marknaden bestod av laddbara bilar. Detta enligt statistik från organisationen Bil Sweden – som vill se fortsatt statligt stöd.

■ Näringsliv | Sid 4-5

Utblick

Johnsons
hemliga sällskap

Är Storbritanniens demokrati till salu? Det frågar sig Financial Times ledarredaktion efter att stora donatorer till Tory-partiet fått tillgång till en exklusiv klubb som hållit hemliga möten med premiärministern Boris Johnson och finansministern Rishi Sunak. [ft.com](https://www.ft.com)

Var det så här
30-talet började?

Ivar Arpi och Göteborgs-Postens politiske redaktör Adam Cwejman samtalar om vad begreppet fascism egentligen betyder och hur det används i dag. [ivararpi.substack.com](https://www.ivararpi.substack.com)

Ute och vevar.

Foto: Magnus Hjalmarson Neideman

Svar på tal

Neuding svarar
justitieministern

Med sina påhopp på enskilda journalister sätter Morgan Johansson en ny praxis för svensk offentlighet. Paulina Neuding ser en minister som tar genanta grepp i debatten. svd.se/ledare

Ledarsidans sommarsamtal | Rainer Zitelmann

"48 procent av Sveriges befolkning är icke-avundsjuka"

Svenskarna har mycket gemensamt med britten och amerikanerna när det gäller synen på rika och hur höga skatterna som träffar dem ska vara. Rainer Zitelmann, doktor i sociologi, berättar för Susanna Silfverskiöld om sin nya studie inom ett av fördomsforskningens ofta bortglömda fält – "klassism" mot förmögna.

Landet med världens fjärde högsta skattetryck och tredje högsta marginalskatt. Där det ofta tycks finnas ett slags konsensus om att omfördelning från rika är önskvärd och att ekonomisk jämlikhet är ett mål i sig. Landet som internationellt brukar lyftas fram av vänsterpolitiker som ett gott exempel på den "demokratiska socialismens styrka". Inte kan väl det utmärka sig som särskilt välvilligt inställt till rikedom och kritiskt mot hög beskattning?

Ändå är det just vad doktor Rainer Zitelmann visar i boken "Förebilder och syndabocker – Synen på rika i Sverige och andra länder" (2020), som nyligen gavs ut på svenska. Sverige är det enda landet av sju undersökta (Frankrike, Spanien, Italien, Tyskland, Storbritannien, USA och Sverige) där en klar majoritet av befolkningen motsätter sig mycket höga skatter för rika. Motståndet är till exempel starkare bland svenskar än bland amerikaner och briter.

När ett samhälle inte längre fokuserar på att skapa nytt välstånd, utan i stället inriktar sig på att omfördela välstånd och ta från de rika, så kan det bara sluta i ekonomisk nedgång.

Men även om resultatet kan överraska – att det inbitna högskattelandet Sverige rymmer ett sådant motstånd mot för höga skatter – vidgar författaren bilden när jag intervjuar honom om studien.

– Ja, det är sant att Sveriges inkomstskatter är väldigt höga, i min mening alltför höga. Samtidigt har Sverige dock – åtminstone för tillfället – ingen förmögenhetsskatt, arvsskatt eller gåvoskatt. På så sätt är Sverige bättre än andra länder. Blev jag förvånad? Inte jätteförvånad, men jag visade resultaten av vår internationella undersökning för en av Tysklands ledande nationalekonomer häromdagen – och han sade att "det som förvånade mig mest var resultaten för Sverige".

Ingvar Kamprad.

Foto: Johan Jeppsson/TT

Kanske är det just erfarenheten av tidigare förd skattepolitik, med bland annat arvs-, gåvo- och förmögenhetsskatt, som har vaccinerat svenskarna mot viljan att straffbeskatta rikedom. Många minns 1970-talets kompetens- och kapitalflykt, då skattetrycket jagade iväg bland andra Ikea-grundaren Ingvar Kamprad och Tetra Paks Hans Rausing.

– När ett samhälle inte längre fokuserar på att skapa nytt välstånd, utan i stället inriktar sig på att omfördela välstånd och ta från de rika, så kan det bara sluta i ekonomisk nedgång. Ni genomgick detta i Sverige på 70- och 80-talen och fick se hur sådan politik skadade hela samhällets ekonomi. 1970 låg Sverige på fjärde plats på OECD:s lista över länderna med högst BNP per capita, men föll till sextonde plats under den socialistiska perioden, säger Rainer Zitelmann.

Sedan dess verkar insikten om företagandets betydelse ha slagit rot ordentligt. För när svenskarna i undersökningen får ranka vilka grupper som de anser förtjänar sin förmögenhet mest kniper entreprenörer en förstaplats, följt av egenföretagare – klart över till exempel lotterivinnare och elitidrottare.

Trots det har regeringspartiet Socialdemokraterna under våren gått hårt fram i frågan om att "de rikaste måste betala mer" och vill bland annat göra införandet av en miljonärs-skatt till valfråga. Finansministern har också uttryckt att beskattningsreglerna för småföretagare är för generösa och måste stramas till.

Finns det tillräckligt gehör för den retoriken och de politiska förslagen, sett till din undersökning?

– Det kommer förstås alltid att finnas en del av samhället som är mottaglig för den typen av retorik, riktad mot "de rika". I vår undersökning kallar vi denna grupp för "socialt avundsjuka". Dessa utgör 21 procent av befolkningen i Sverige. Men 48 procent av Sveriges befolkning är icke-avundsjuka. Mellan dessa två grupper identifierar vi en grupp innehållande 31 procent av befolkningen som vi kallar "ambivalenta". Detta i kontrast till Tyskland och Frankrike, där gruppen socialt avundsjuka är större, 33 respektive 34 procent. Och andelen icke-avundsjuka är mycket mindre i Frankrike, endast 27 procent.

Hur stor andel i de olika länderna som betecknas som "socialt avundsjuka" mäts genom en kombination av frågor, som tillsammans lägger grunden för en *Social Envy Coefficient*. Ju lägre värde på koefficienten, desto ovanligare är avundsjuka inom befolkningen. För Sveriges del landar värdet på 0,44. I den jämförelsen står svenskarna nära amerikanerna (0,42) och britten (0,37), men längre ifrån fransmännen (1,26) och tyskarna (0,97).

Det visar sig också att länder som rankas högt i den amerikanska tankesmedjan Heri-

Det är meningslöst att direkt fråga människor om de är avundsjuka, eftersom avundsjuka är den mest förnekade känsla vi har.

tage Foundations internationellt erkända index för ekonomisk frihet (Storbritannien, USA och Sverige), har en mer positiv attityd till rika, än länder med lägre nivåer av ekonomisk frihet (Frankrike och Italien).

Kan det vara så att länder som uppskattar rika driver en politik som möjliggör välståndsskapande? Eller är det snarare så att en hög grad av ekonomisk frihet ger människor upplevelsen att de som lyckats bli rika, har blivit det på ett rättvist och legitimt sätt? Vad är hönan och ägget?

– På det hela taget presterar samhällen som domineras av ett hat mot rika sämre ekonomiskt. Ta till exempel de förödande erfarenheterna i spåren av den ryska revolutionen, eller nu senast i Venezuela.

Samtidigt har vi sett hur en positiv syn på rika kan lyfta länder ur fattigdom. Så sent som 1981 levde 88 procent av Kinas befolkning i extrem fattigdom – i dag är den andelen mindre än en procent. Inget land förutom USA rymmer nu lika många förmögna som Kina, och det bor fler dollarmiljardärer i Peking än i New York, påpekar Rainer Zitelmann.

– Bakgrunden till denna positiva utveckling syns i Deng Xiaopings slogan ”Låt några personer bli rika först”. Detta innebar ett radikalt paradigmskifte från tidigare förd politik. Under den kinesiska kulturrevolutionen var rika människor, eller de som kom från före detta rika familjer, trots allt föremål för hat. Jag har besökt Kina ett flertal gånger för att föreläsa om mina böcker. Kineserna är mycket fästa vid tanken på att bli rika. Detta gynnar i slutändan samhället som helhet, även de fattiga.

Zitelmann lyfter också fram hur tidigare forskning visar att den som är nöjd med livet är mindre benägen att ha en negativ inställning till rika, medan den som är missnöjd med den egna situationen tenderar att externalisera skulden och göra rika till syndabockar.

Kan svenskarnas positiva bild av förmögna förklaras av att det i Sverige finns stora möjligheter för social rörlighet och att de flesta har det förhållandevis gott ställt materiellt?

– Ja. Särskilt människor som är väldigt missnöjda med sina liv, kommer med betydligt större sannolikhet att leta efter någon att beskylla. Det har alltid varit fallet historiskt.

Författaren exemplifierar fenomenet med hur ”häxor” i medeltidens Europa beskylldes för naturkatastrofer och pest och därför brändes på bål. Men han ger också nutida exempel.

– När finanskrisen 2008–2009 härjade som värst så blev ”giriga bankirer” och pösmagade finansmän syndabockar för många som inte förstod den verkliga bakgrunden till krisen, som var mycket komplex. Under coronapandemin sökte människor återigen efter syndabockar – i Tyskland syntes exempelvis coronademonstranter med skyltar förestäl-

Rainer Zitelmann.
Foto: Privat

lande Bill Gates som beskyllde honom för pandemin.

– Även om det förstås finns många problem i Sverige idag, såsom immigration och covid-19, tror jag att svenskar på det hela taget är mer nöjda med sina liv än människor i många andra länder. Nyligen genomförda undersökningar av lyckoforskare har landat i resultatet att Sverige är det sjätte lyckligaste landet i världen.

Men kan vi verkligen vara säkra på att den svenska avundsjukan bara är en myt? Kanske finns det ett gap mellan vad människor faktiskt känner, och vad de uppger?

– Det kan alltid finnas en diskrepans mellan vad människor verkligen tycker och vad de säger sig tycka i undersökningar. Sådana skillnader är mest sannolika när de svarande upplever att det är ”socialt olämpligt” att tala illa om en minoritet. I Sverige frågade vi människor vilka grupper de ansåg att det kunde vara känsligt att kritisera i offentligheten. När det gäller muslimer, utlänningar, svarta och homosexuella sade cirka 50 procent av de svarande att man måste vara försiktig med att uttala sig kritiskt om dessa grupper.

Men samma mätproblem finns inte när inställningen till rika undersöks, menar Zitelmann. Andelen som svarar att det är fel att uttrycka sig negativt om rika är bara nio procent.

– För forskningens skull var det positivt på så vis att vi inte behövde oroa oss för att människor dolde sina faktiska åsikter om rika människor. Men det är sant: det är meningslöst att direkt fråga människor om de är avundsjuka, eftersom avundsjuka är den mest förnekade känsla vi har. Därför ställde vi i stället frågor som indirekt avslöjar hur avundsjuk någon är. Och det visar sig att svenskar sticker ut som mer positivt inställda till rika än befolkningen i flera av de andra länderna.

Även om svenskarna har en god bild av ekonomiskt framgångsrika jämfört med andra européer, visar det sig att det även i Sverige finns ganska starka negativa fördomar mot rika. Fördomar som främst lever bland dem som uppger att de själva inte känner någon rik, här definierat som en person som utöver det egna hemmet äger minst tio miljoner kronor.

Respondenterna i undersökningen fick en lista med sju positiva och sju negativa person-

lighetsdrag, och uppgiften gick ut på att svara på vilka egenskaper som bäst beskriver rika människor.

På det hela taget presterar samhällen som domineras av ett hat mot rika sämre ekonomiskt.

De svenskar som personligen känner en rik person var benägna att beskriva rika som intelligenta, flitiga, ärliga och påhittiga, till exempel. Men bland dem som inte har någon rik i bekantskapen, fick negativa egenskaper som girighet och självupptagenhet större utrymme.

– I Sverige svarar endast sex procent av deltagarna i undersökningen att rika människor är ärliga. Men om du ber människor beskriva en rik person de själva känner, så säger 35 procent att personen är ärlig, utvecklar Zitelmann.

Han förklarar att samma mönster syns i samtliga undersökta länder, och att utfallet är i linje med resultat från annan fördomsforskning.

– De flesta baserar sin bild av rika människor på vad de har sett i filmer eller andra medier. Vår forskning bekräftar att rika människor framställs långt mer negativt än icke-rika. Och vi vet, baserat på forskning om andra fördomar gentemot minoriteter, att det är människor som inte själva haft någon kontakt med minoriteten i fråga som hyser de allra mest negativa åsikterna, medan personliga erfarenheter leder till en mer positiv attityd.

Den varning från Zitelmann som hänger kvar är vad som händer med ett samhälle om en stor andel av befolkningen betraktar sina rika medmänniskor som oärliga och giriga, och om den ekonomiska politiken utformas efter social avund. I förlängningen gör det sannolikt oss alla fattigare.

Susanna Silfverskiöld
susanna.silfverskiold@svd.se

Fakta | Rainer Zitelmann

Rainer Zitelmann doktorexamen år 2016 i sociologi vid universitetet i Potsdam i Tyskland. Han har skrivit och redigerat 23 böcker, och publicerar regelbundet sina texter i en rad tidskrifter världen över.

Nu senast är han aktuell med boken ”Förebilder och syndabockar – Synen på rika i Sverige och andra länder” (2020), som utgavs på svenska av Svensk Tidskrift.